

Katedra psychologie
Fakulta sociálních studií
MASARYKOVA UNIVERZITA
Brno, Joštova 10, 602 00, Česká republika

STATISTICKÁ ANALÝZA DAT

**ZAMYŠLENÍ NAD KOMUNIKOVÁNÍM STATISTIKY
V MÉDIÍCH**

Dita Chovancová

v Brně 29. 4. 2012

385738

Úvod

Se statistikou v nejrůznějších podobách se setkáváme téměř dnes a denně, a proto významně přispívá k tvorbě našich názorů a vnímání světa. Je tedy důležité umět získané informace správně vyhodnotit a interpretovat.

Cesta informace, kterou si přečteme nebo někde zaslechneme, je však poměrně dlouhá. Finální informace zpracovaná médii se tedy může značně lišit od podkladu, ze kterého vznikla – originálních dat získaných během výzkumu. Existuje mnoho způsobů, záměrných i nezáměrných, kterými dochází k takovému odlišnostem. Některá data, se kterými interpret v médiích pracuje, mohou být pozměněna, nezohledněna, příliš zobecněna, nesprávně vyhodnocena apod. Praktický příklad interpretace statistických dat v médiích uvádím níže.

Interpretace dat v médiích

Jako ukázka zpracování a výkladu statistických dat v médiích slouží článek „Podle výzkumu je pro děti nejdůležitější rodina, přátelé a peníze“ uveřejněný 28. 6. 2011 na stránce www.novinky.cz. Tento článek se opírá o data získaná v projektu Hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let realizovaném Národním institutem dětí a mládeže na 2238 dětech. Projekt slouží k popisu toho, jak děti hodnotí roli různých aktérů na odlišné oblasti svého života

Vyvozené závěry jsem pro lepší přehlednost při porovnávání s originálními daty rozdělila do několika tematických podskupin.

Socioekonomický status rodiny

Děti z bohatších rodin jsou šťastnější.

Čím lépe je rodina situována a čím vyššího vzdělání rodiče dítěte dosáhli, tím častěji respondent uvedl, že se cítí být v životě rozhodně šťastný.

Vzdělanější rodiče se více zajímají o školní výsledky a trávení volného času svých dětí.

Víra

Polovina dětí v nic nevěří.

Dětem chybí pozitivní vzory.

Polovina dětí nemá vzory – nevěří v Boha či politiku.

Část dětí nevěří rodičům.

Nejdůležitější věci

Šťastná rodina, dobří přátelé a hodně peněz jsou nejdůležitější pro děti do 15 let.

Více než 60 % dětí ve věku šest až devět let považuje za nejdůležitější mít šťastnou rodinu, dobré přátele a dobře se učit.

Mimoškolní aktivity

Na pocitu štěstí dětí se podílí trávení volného času v kroužcích nebo jiným, aktivním způsobem.

Děti věnující se mimoškolním aktivitám se méně často nudí a tím spíše se cítí šťastné.

Do nějakého kroužku, sportovního oddílu nebo klubu chodí alespoň jednou týdně 74 procent dotázaných dětí.

Vývoj názorů

Se vzrůstajícím věkem stoupá důležitost přátel, dostatku peněz a milostného vztahu.

Se vzrůstajícím věkem děti více tolerují negativní jevy, jako kouření a lhaní.

Výzkumná zpráva

Výzkumníci prezentovali své výsledky pomocí grafů (sloupcových a koláčových) a tabulek.

Co se srovnání obsahu s novinovým článkem týče, oba dokumenty jsou si velmi podobné. Na první pohled se zdá, že s informacemi nebylo manipulováno. Domnívám se, že je to způsobeno mimořádně zdařilou výzkumnou zprávou, která obsahuje i závěrečné, komentované shrnutí získaných dat, což posloužilo autorovi článku. Prostor pro mylnou interpretaci je zde minimální.

Dalším faktorem, který má vliv na správnost interpretace dat, je serióznost deníku. Myslím, že novinky.cz můžeme řadit k serióznějším médiím. Dále je nutné zohlednit instituci, která výzkum realizovala. Výsledky výzkumu uskutečněného Národním institutem dětí a mládeže lze, podle mého názoru, považovat za spolehlivé.

Data kopírují rozložení sledovaných proměnných ve společnosti, protože dotazovaný vzorek byl dostatečně velký a můžeme z něj usuzovat na všechny děti zkoumaného věku. Zkreslení mohlo vzniknout u menších dětí, kterým mohl s odpověďmi někdo pomáhat, a tedy je ovlivňovat či pozměňovat jejich odpovědi, informace o způsobu vyplňování dotazníků však ve zprávě uvedeny nejsou.

Nejvíce se na zkreslení statistických dat podílela formulace závěrů a nezahrnutí všech výsledků. Především druhý aspekt umožňuje autorovi změnit výsledné vyznění zprávy, může zohlednit jen některá hlediska a zpráva vyzní v určitém světle podle toho, jak se to autorovi hodí. To však není případ této zprávy, jsou zde uvedeny pozitivnější i negativnější závěry z více testovaných oblastí. Zpráva tedy vcelku přesně vystihuje téma výzkumu.

Některé formulace považuji za lehce zavádějící. Například výrok „polovina dětí v nic nevěří“. O pár řádků níže se dočteme, že polovina dětí nemá vzory. Mezi těmito závěry bych nedělala rovnítko, jedná se o dvě různé věci. Použití záporu v první větě působí příliš fatálně a problém zveličuje. Zde je lehký rozdíl oproti výzkumné zprávě, kde bylo uvedeno, že 51 % dětí má vzor. Věta „dětem chybí pozitivní vzory“ není ničím podložená. Autor vychází pouze z informace, že 51 % dětí má vzor.

Lehce matoucí může pro čtenáře být rozdělení testované skupiny do podskupin. Celkově zpráva pojednává o dětech od 6 do 15 let, ale v článku jsou použity i výsledky pouze některých podskupin - „Více než 60 % dětí ve věku šest až devět let považuje za nejdůležitější mít šťastnou rodinu, dobré přátele a dobře se učit“. Autor pracuje s pojmem „vzdělanější rodič“, ale není zde uvedena hranice mez vzdělaným a nevzdělaným rodičem.

V této podobě nemohu práci přijmout – 0 bodů.

Uvažujete v zásadě dobře, ale zabýváte se spíše jednotlivostmi. Zkuste např. více rozpracovat pasáž ohledně vynechání výsledků – pokud si myslíte, že tímto způsobem bylo nějak zkreslena interpretace výsledků, popište jak konkrétně byla zkreslena a čím to bylo způsobeno. Mějte ale na paměti, že novinář se nutně musí dopustit redukce, protože do mediálního článku nikdy nesrazí celý výzkum.

Za analýzu by též stál výrok „méně často nudí a tím spíše se cítí šťastné“, který ukazuje třeba až na korelaci – tedy zda má opodstatnění ve výsledcích studie.

Otázkou pro mě je i to, zda jste srovnávala článek s dobře formulovaným závěrem studie, nebo i s kompletními výsledky a zda i tam není uvedeno např. kdo je „nevzdělaný rodič“.

Celkově věnujete příliš místa popisu článku a studie – tato pasáž by měla zabírat jen cca třetinu práce. Dvě třetiny by měly být věnované úvahám.

Seznam zdrojů

- Misuse of statistics. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-04-29]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Misuse_of_statistics
- Podle výzkumu je pro děti nejdůležitější rodina, přátelé a peníze. [online]. [cit. 2012-04-29]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/veda-skoly/237564-podle-vyzkumu-je-pro-deti-nejdulezitejsi-rodina-pratele-a-penize.html>
- Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let. In: s. 1-176. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/KPZ/KA1-vyzkumy/hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let.pdf>

